

(velja govorjena beseda)

Komisar Janez POTOČNIK

***Prireditve
ob začetku 7. okvirnega programa
v Sloveniji***

Ljubljana

2. marec 2007

Gospod predsednik vlade, ministri, Gospe in gospodje,

Konec minulega leta, 22. decembra, smo objavili prve razpise 7. Okvirnega programa za raziskave in razvoj v vrednosti 4 milijard evrov. To je bilo mogoče, ker so bili predhodno sprejeti vsi zakonodajni akti in ostali spremljajoči dokumenti, ki so omogočili, da je 7. Okvirni program postal realnost. V zadnjih tednih zato veliko potujem in se udeležujem dogodkov, kot je današnji.

Dogodek je poseben iz več razlogov. Pomembna pa sta zlasti dva.

Prvi, to je edina prireditel, s katero formalno označujemo začetek Sedmega okvirnega programa za raziskave in razvoj, na kateri lahko govorim slovensko in pričakujem, da bom celo razumljen.

In drugi, današnji dan obeležuje začetek delovanja Sedmega okvirnega programa za raziskave in razvoj v moji državi, v moji domovini. Nekoč je neki ameriški pisatelj dejal, da je "dom izum, ki ga še nihče ni izboljšal". S tem se popolnoma strinjam. Tudi ne pričakujem, da bi Sedmi okvirni program morda naredil znanstveni preboj, ki bi omogočil izboljšanje tega izuma.

Danes sem torej tu, da bi govoril o Sedmem okvirnem programu; kaj ponuja, kako je umeščen v širši kontekst in zakaj potrebujemo raziskave danes in tudi v prihodnje. To so ključna vprašanja. O njih bi lahko govoril precej dlje, kot mi dopušča čas.

Nedavno sem bil v Indiji, kjer je indijski predsednik govoril o teh vprašanjih debelo uro. In prav Indija je dobro izhodišče za razlago, zakaj so raziskave in razvoj danes v svetu in v Evropi tako pomembni. Svet se spreminja. Spremembe najbolj odločno zaznamuje proces globalizacije. Lahko imamo različno mnenje o globalizaciji in njenih posledicah - novih priložnostih in problemih, ki jih odpira. Lahko jo vidimo kot proces, ki prinaša možnost boljšega življenja danes relativno revnim in hitro razvijajočim se področjem, lahko kot grožnjo uravnoveženemu razvoju. Kakorkoli že, vsi skupaj ne moremo spregledati dejstva, da prinaša spremembe. Spremembe, ki se jim moramo prilagoditi. Med svojim obiskom v Indiji sem to spoznal iz prve roke.

Indija ima vsako leto največ diplomantov s področja znanosti in tehničnih ved na svetu. Če se dobro spomnim, več kot ima Slovenija prebivalcev. Je država, v kateri mnogo znanstvenikov in raziskovalcev po koncu študija ostane in nadaljuje delo v raziskovalnem poklicu. Je tudi država, ki uspešno obrača trend raziskovalnih migracij sebi v prid. Številni raziskovalci, ki so se uveljavili v tujini, se v zadnjih letih vračajo domov.

Če temu dodamo še povečanje toka tujih neposrednih investicij v Indijo v lanskem letu, je jasno, da je Indija že vstopila v "začarani krog", kjer sistematično izobraževanje ustvarja in privablja raziskovalce, dobri kadri privlačijo podjetja, ta pa povečujejo investicije - tudi investicije v znanost in raziskave ter inovacije. Indija je torej odličen primer hitro se spreminjajočega sveta, ki kliče po ustreznih prilagoditvah tudi v našem okolju.

Mislím, da se tega v Evropi vse bolj zavedamo. In tudi v Sloveniji, pa ne le zato, ker je bil tudi minister Zupan prejšnji mesec v Indiji. V Komisiji pozorno spremljamo napredek v smeri uresničevanja lizbonskih ciljev in menimo, da je Slovenija na dobri poti, da v praksi uresniči potrebo po usmeritvi v družbo znanja. Če bo le dovolj odločna pri uresničevanju sicer dobro zastavljenih ciljev v svojem nacionalnem reformnem programu.

Dober primer pravilne usmeritve je denimo odločitev vlade, da bo krepila raziskovalne kapacitete, tako človeške kot tudi infrastrukturne, tudi s pomočjo strukturnih in kohezijskih sredstev.

Odločitev je brez dvoma na mestu. Za državo, ki je še upravičena do kohezijske pomoči, a se hkrati že nahaja na relativno visoki stopnji razvoja med prejemnicami kohezijske pomoči, je to povsem smiselna in tudi potrebna odločitev. Dolgoročno krepi najvitalnejši del svojih gospodarskih in razvojnih potencialov. Postavlja trdne temelje, ki omogočajo dobro in učinkovito nadgradnjo. Vedoč, kolikšna je danes raven relativne razvitosti Slovenije v primerjavi s povprečjem Unije, in poznavajoč, kakšni so kriteriji za upravičenost do teh sredstev, je dovolj za spoznanje, da smo imeli pravzaprav veliko srečo. Sredstva, do katerih je upravičena celotna Slovenija in so na voljo za kohezijske namene od letošnjega leta pa tja do leta 2013, so res enkratna priložnost. Velja jo dodobra izkoristiti.

Prepričan sem, da se tako v Evropi, kot v Sloveniji, tudi krepi spoznanje, da je najboljša in najučinkovitejša pot za spremembe v partnerstvu. In prav v tem je bistvo Sedmega okvirnega programa:

- partnerstvo v znanosti, pa tudi v inovacijah,
- partnerstvo v Evropi, pa tudi po vsem svetu,
- partnerstvo pri zaznavanju in reševanju problemov, pa tudi pri izkoriščanju priložnosti, ki se ponujajo.

Dober primer, ki kliče po ukrepanju in partnerstvu so klimatske spremembe. O njih zadnje čase govorimo veliko in to ne brez razloga. V Evropski komisiji smo pred kratkim sprejeli t.i. energetske sveženj in strategijo zmanjševanja izpustov ogljikovega dioksida pri avtomobilih. Usmeritve so po oceni nekaterih tako pomembne, da jih ocenjujejo za začetek nove industrijske revolucije. Da so klimatske spremembe dejstvo in da so posledica malomarnega človeškega ravnanja, praktično ni več dvomov. To potrjujejo tudi zaključki četrtega mednarodnega znanstvenega srečanja posvečenega klimatskim spremembam (IPCC). Po oceni strokovnjakov, ki so se udeležili srečanja, lahko kar z 90 odstotno gotovostjo trdimo, da je spremembe povzročil človek in tudi napovedi so bolj črnoglede kot so bile ob njihovem zadnjem druženju. Posledice smo to zimo lahko opazili tudi v Sloveniji:

- prvi snežni dan je bil 26. januar,
- povprečna temperatura v januarju je bila preko 5 stopinj, običajna je pod ničlo. Če se dobro spomnim besed gospoda Pečenka iz sredinih vremenskih poročil, je bila tudi celotna letošnja povprečna zimska temperatura okoli pet stopinj, običajno pa je le malenkost nad lediščem.
- In tudi smučarska središča so v letošnji zimski sezoni poročala o 30-odstotni izgubi dohodka.

Torej imamo problem. Problem, ki smo ga ustvarili ljudje in ki ga moramo ljudje tudi rešiti. Nihče ga ne bo in ga tudi ne more rešiti namesto nas. Nekateri so zaskrbljeni nad posledicami, ki jih bo to imelo na gospodarstvo. Sam sem prepričan, da je zavedanje nujnosti sprememb pravzaprav velika priložnost za tistega in tiste podjetnike, ki bodo prvi spoznali, da alternativa uravnoteženemu razvoju ne obstaja. Za tistega in tiste, ki bodo svojo pozornost namesto v iskanje izgovorov usmerili v iskanje odgovorov. Te seveda zagotavljajo le dobre in temeljite raziskave, inovacije pa na njih temelječe poslovne rešitve in dobiček. Tisto kar podjetniki resnično potrebujejo je predvsem jasno in predvidljivo okolje. Zadnje odločitve, ki smo jih sprejeli v Komisiji v zvezi z dolgoročnim urejanjem energetskih in klimatskih vprašanj, prinašajo prav to.

Tudi raziskave v okviru Sedmega okvirnega programa so namenjene reševanju omenjenih problemov. Preveč je primerov, da bi jih naštel, a dovolite da vendarle navedem enega - energetske varčne (učinkovite) stavbe. Te potrebujejo energetske učinkovite materiale, kar seveda zahteva raziskave energetsko učinkovitih materialov. Takoj ko bodo rezultati dostopni, bodo

zmanjšali energetske stroške in seveda tudi prispevali k zmanjšanju globalnega segrevanja. Zmanjšali bodo tako stroške podjetnikov kot potrošnikov.

Prave rešitve bo seveda lažje najti skupaj. Zato je sodelovanje v evropskih programih smiselno, kot je seveda smiselno in potrebno tudi sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem. Sodelovanje med državami in sodelovanje znotraj držav.

Pred nekaj dnevi je Evropska komisija objavila svoje letno poročilo o stanju na področju inovacij t.i. »Innovation scoreboard«, ki omogoča vpogled v to, kako Evropska unija kot celota in kako posamezne države članice izboljšujejo delovanje na področju inovacij.

Novice v poročilu so dobre. Evropska unija kot celota počasi zapira inovacijsko vrzel, ki obstaja v primerjavi z ZDA.

V primeru Slovenije poročilo omenja več področij, kjer so rezultati dobri ali pa gre razvoj v pravi smeri. Na primer Slovenija je druga za Litvo kot država z najvišjo stopnjo inovacijskega sodelovanja med podjetji. Prav tako je tudi nad povprečjem Evropske unije na področju vseživljenjskega učenja in ravni zaposlovanja v srednji do visoko tehnološki predelovalni dejavnosti. In še - sredstva, ki jih zasebni sektor namenja raziskavam, se povečujejo.

Eno od področij, kjer stanje ni najboljše in ki mu je treba posvetiti pozornost v bodoče, je število diplomantov znanstvenih in tehničnih ved. Tudi nedavna študija Slovenskega nacionalnega inštituta za poklicno izobraževanje in prakso je pokazala, da tukajšnjim podjetjem primanjkuje tehnoloških strokovnjakov, še posebej računalniških programerjev in inženirjev.

Marsikaj zanimivega, vrednega pozornosti, a vrnimo se k 7. Okvirnemu programu. Traja sedem let in je težak skoraj 55 milijard evrov. Zamudili smo idealno priložnost, da bi tudi proračun zaznamovalo pravilčno število sedem. Sestavljen je iz štirih glavnih programov: Sodelovanje, Ideje, Ljudje in Zmogljivosti. Dovolite mi, da vam jih na kratko opišem.

Program Sodelovanje ima največji delež v proračunu Sedmega okvirnega programa - kar 60 odstotkov. Njegov cilj je, da na ključnih znanstvenih in tehnoloških področjih Evropa ohrani vodilna mesta oziroma jih doseže. Program vključuje deset različnih tematskih področij. Pogoj za financiranje je sodelovanje med raziskovalci, ki prihajajo iz več kot le ene države.

Vsebina v dobršni meri temelji na podjetniških potrebah in vključuje usmeritve iz strateških razvojnih programov Evropskih tehnoloških platform. Slednje so odlični primer sodelovanja med javnim in zasebnim sektorjem. Vem, da Slovenija aktivno sodeluje v velikem številu platform, hkrati pa ima tudi sama 22 nacionalnih tehnoloških platform. Prepričan sem, da so tehnološke platforme orodje moderne industrijske politike vredno pozornosti in podpore. Tudi na nacionalni ravni.

Program Ideje je ena pomembnejših novosti Sedmega okvirnega programa. Program bo uresničeval Evropski znanstveni svet (European Research Council ali ERC). Telo, vodeno s strani uveljavljenih raziskovalcev, ki bo povsem avtonomno v svojih odločitvah. Kriterij za dodeljevanje sredstev bo temeljil izključno na odličnosti. Teme niso znane vnaprej. Lahko bi rekli, da smo ustanovili največjo evropsko tovarno idej, uvedli ligo prvakov na področju znanosti. Program prinaša nov, svež veter, ki premika mejo znanega in način premikanja mej.

Naslednji program se imenuje Ljudje. Ime pove vse. Gre za krepitev človeških raziskovalnih potencialov, spodbujanje mobilnosti raziskovalcev v različni oblikah. Verjetno ste že slišali za

evropski program Marie Curie, ta je nosilni del programa Ljudje. Program se je v preteklosti izkazal za izjemno učinkovitega in ga tudi slovenskim raziskovalcem še posebej priporočam. Ne le, da odpira vrata do številnih uveljavljenih raziskovalnih institucij, ampak tudi ponuja možnosti sodelovanja z raziskovalci iz vsega sveta, možnosti usposabljanja, ustvarjanja trajnih povezav med raziskovalci, poklicnega razvoja ter spodbuja prehajanje med javnim in zasebnim sektorjem.

Zadnji program, imenovan Zmoglјivosti, bo (očitno) krepil različne oblike zmoglјivosti, potrebne za delo Evropske raziskovalne skupnosti: raziskovalno infrastrukturo - prvič program vključuje tudi investicije v nove infrastrukturne objekte evropskega pomena - pa raziskovalno dejavnost malih in srednje velikih podjetij, podpiral bo aktivno vlogo regij v raziskovalni dejavnosti ipd. Spodbujal bo tudi razvoj raziskovalnega potenciala v novih državah članicah, seveda tudi v Sloveniji.

Dovolite mi, da se na kratko dotaknem tudi tistih izboljšav Sedmega okvirnega programa, ki morda niso vidne na prvi pogled. Program je v primerjavi s svojim predhodnikom poenostavljen. Poenostavitev je bila nujna. Konkretno to pomeni, da se bodo udeleženci registrirali le enkrat, da bo manj poročanja in revizijskih zahtevkov, da bo obstajala enotna služba za pomoč uporabnikom, da je bil uveden garancijski sklad, ki bo zmanjšal potrebe po finančnih jamstvih ter tako poenostavil življenje predvsem majhnim in srednje velikim podjetjem, da bo dokumentacija enostavnejša in preglednejša. Ker sem bil tudi sam raziskovalec, vem, da je kakršnokoli administrativno delo med raziskovalci vse prej kot priljubljeno in da programa žal ne moremo poenostaviti do ravni, ki bi zadovoljila uporabnike, a potrudili smo se po svojih najboljših močeh.

Naj na koncu dodam še, da je tudi zunaj Sedmega okvirnega programa nekaj pobud, povezanih z dejavnostjo, za katero sem v Komisiji odgovoren, ki so vredne pozornosti. Naj omenim dve: Evropski tehnološki inštitut (European Institute of Technology ali EIT) in pobudo za vzpodbujanje t. i. "vodilnih trgov" (ali "lead markets"). Gre za pomembne novosti, o katerih se bo v prihodnosti govorilo še veliko, tudi v času slovenskega predsedovanja.

Tema, ki bo v času slovenskega predsedovanja najbolj zaznamovala naše skupne delo, pa bo zagotovo krepitev Evropskega raziskovalnega prostora. Koncept je star toliko kot lizbonska strategija in je tudi v njenem srcu. Predvidoma letos aprila bo Komisija razpravljala in sprejela t.i. zeleno knjigo, dokument namenjen razpravi o krepitevi Evropskega raziskovalnega prostora. Ta bo potekala tekom celotnega letošnjega leta, v prvi polovici prihodnjega leta pa predvidevamo sprejem političnega dokumenta (bele knjige) in prvih konkretnih predlogov, ki bodo na njem temeljili. Seveda vas vabim, da že v letošnji razpravi čimbolj aktivno sodelujete. Tako vlada, kot raziskovalci.

Dame in gospodje,

Kot sem povedal že na začetku, sem vesel in ponosen, da lahko danes skupaj, na tako odmeven način, obeležimo začetek delovanja Sedmega okvirnega programa tu pri nas, v Sloveniji.

Leto 2007 je že tako pomembno leto za Slovenijo kot članico Evropske unije. Bili smo priče uvedbi evra. To je bil pomemben korak in, vsaj kolikor je mogoče razbrati iz rezultatov različnih raziskav in anket, je tudi večina Slovenk in Slovencev z uvedbo evra zadovoljna.

Vendar pa bo leto 2008 za Slovenijo kot članico Unije še pomembnejše. S 1. januarjem bo kot prva med novinkami iz zadnje velike širitve, prevzela krmilo Predsedovanja EU. Nič ni slučajno in zagotovo je to pomembno priznanje za dobro in uspešno opravljeno delo v celotnem obdobju

obstoja naše mlade države. Seveda si želim, da bi Slovenija prav tako uspešno opravila ta zrelostni preizkus, kot je to storila že z uvedbo evra.

Na marsikaj, kar smo dosegli v teh nekaj letih samostojnosti, smo lahko ponosni. Pokazatelji slovenskega razvoja, rezultati na področju raziskav, inovacij in razvojne politike so spodbudni. Če bomo dobro izkoristili razpoložljiva finančna sredstva, nova potencialna partnerstva, vse priložnosti, ki jih ponuja tudi 7. Okvirni program, bodo razvojna vrata še naprej ostala odprta na stežaj.

Zato je moja želja predvsem, da bi bila Slovenija uspešna ne le v letih 2007 in 2008, ampak tudi v prihodnje - tudi v vseh letih tja do leta 2013 – to je do leta, ko se bo zaključil Sedmi okvirni program. In če ji bo uspelo to, potem Slovenija ne bo le vaš in moj dom, ampak bo tudi topel in prijazen dom znanju, znanosti in raziskavam ter odličnosti.

Hvala lepa.